

Kortárs szlovák irodalom a Romboidból

OLEG PASTIER

Azt gondolom, hogy...

minden esztendő ugyanúgy kezdődik:¹ a petárdás terroristák keltette lármában egyre gyengül évről évre ismétlődő elhatározásaink suttogása, hogy most végre, egyszer s mindenkorra, megalkuvás nélkül, teljesen leszámolunk azokkal a hibáinkkal, amelyeknek már annyi éve nem tudunk hátat fordítani, de minden hiába. Megszoktuk ezeket, megtanultunk úgy-ahogy együtt élni velük, és most – egész évi küzdelmeinkben kifáradva, tehát a megalkuvásra is hajlamosabban – most, a huszonnegyedik órában kellene tőlük haladéktalanul megszabadulnunk? A gyengébbek már rögtön az új év első perceiben beadják a derekukat, mi viszont, akiket megacélozott kudarcaink összes elképzelhető és elképzelhetetlen cselvetése és az örök kerítendő bájainak tökéletes ismerete, a járt utak régi kerékvágásában haladunk A pontból A pont felé, a másoktól már annyiszor igazolt jelszó jegyében: Minden változás csakis rosszabbat hozhat. És az ünnepélyesség áfáját is tartalmazó szavak változása, a közönségesség görcsétől szenvedő betűk csődülete a legrosszabbak közé tartozik. Jorge L. Borges írta egyszer valahol, hogy nekünk, akik a szavak segítségével igyekszünk kifejezni a gondolatainkat, érzelmeinket, örömeinket és sérelmeinket és a szót mint építőanyagot használjuk – az idézeteken kívül már semmink nem maradt. Valóban csupán idézetek rendszere a nyelv, mindenfajta hozzáadott érték nélkül? Dušan Mitana² a szóképzőt olyan szavak írnokának, lejegyzőjének vagy másolójának nevezi, amelyek a láthatatlan tartományában már léteznek. Idéznek minket, és mi is idézünk, megmerítkezünk a másoktól származó idézetekben, és gondo-

lataik társtulajdonosaivá válunk. Az idézetekből kifogyhatatlan tartalékaink vannak. Egész raktárakat töltenek meg – szépen elrendezve és megszámozva várnak ránk a könyvtárak poros polcain. Szavak, szavak, szavak. Idézzünk hát ezt-azt a szavakkal kapcsolatban: „A szó – egy magasabb rendű idegi tevékenység terméke, az emberek legkommunikatívabb eszköze” – írta egyszer valahol Pavel Bunčák. „A szó az ember barátja, mert ezrével kínálja fel neki a lehetőségeket, egyszersmind az ellensége is, mert egyiküknek sem kell ama megfelelőnek lennie”, érvel Jozef Bžoch. Anton Hykisch számára a szó „egy kicsit kép, egy kicsit film, egy kicsit hang és maga a természet is, a gesztus, a zene és a tánc is. Lehet, hogy egy kicsit ómódi, lassú, nem hatékony, de magunkkal visszük a következő évszázadba is, mert ehhez a nemzethez tartozik, amely továbbra is élni fog – a szónak köszönhetően is.” A borúlátó mindehhez hozzátehetné: a XXI. századba a gyengélkedő, megcsonkított, a diakritikától megfosztott és elbutult szót hoztuk magunkkal. A szavakat az esemesek és emailek aprócska kalitkáiba zártuk be. Alultápláltságtól és az éles, éltető fény hiányától szenvednek. De maradjunk az idézeteknél: „A szavak? Hasonlók az emberekhez, akik létrehozták őket, és akiket szolgálnak: öregek és fiatalok, mélyek és üresek, erősek és gyengék, durvák és finomak, bölcsék és ostobák, bonyolultak és egyszerűek, gögösek és szerények, szeszélyesek és komolyak, gazdagok és szegények, kiváltságosak és kiváltságok nélküliek”, írta egyszer valahol az irodalomtudós Jozef Felix. S végül a mi zilált évszázadunkra is érvényes, pontos látéletet állított fel.: „Az ember és a világ válsága olykor néhány kulcsfontosságú szó jelentésének a válságát is jelenti.” Van-e még a birtokunkban néhány olyan kulcsfontosságú szó, amelyek segítségével kitalálhatunk e válságból, amelyek ne elbutult tartalmak hordozói lennének, amelyek segítségével újból felfedezhetnénk és hasznosíthatnánk a gondolatok tiszteltreméltó komolyságának régi gyümölcsseit? Lehetőségeink mindenestre vannak. A költő Milan Rúfus fel is kínál nekünk ezek közül egyet, talán a legfontosabbat: „Csak templomlépcsők. Csak templomlépcsők a szavak.”

1 Oleg Pastier írása a Romboid 2008. évi januári számában megjelent újrólévi glossza.

2 Írásában a szerző XX. századi, illetve kortárs szlovák írókra hivatkozik: Bunčák, Pavel költő (1915–2000); Bžoch, Jozef irodalomkritikus, -történész (1926); Felix, Jozef irodalomtörténész, esszéíró (1913–1977); Hykisch, Anton író (1932); Mitana, Dušan író, költő (1946); Rúfus, Milan költő (1928).

Összeállításunkban az 1966-ban Miroslav Válek alapította pozsonyi irodalmi-kritikai folyóirat, a ROMBOID szerzőit mutatjuk be a lap utóbbi három évfolyamában megjelent műveikkel. Csupán a főszerkesztő, Ivan Štrpka jelent ez alól kivételt, aki 2000-től irányítja a szerkesztőség munkáját.